

COMMENTATIONIS CRITICO LITERARIAE

DE

STIMULIS SAPIENTIAE

PENSUM PRIMUM

QUOD

IN DISSERTATIONE EPISTOLICA

TRIMVIRIS GENTIS SVETHICAE LITERATISSIMIS

STEMMATIS ATQVE FAMAE GLORIA

NOBILISSIMIS, CELEBRISSIMIS, AMPLISSIMIS QVE

DN. GUSTAV. BENZELSTIERNÆ

CENSORI REGIO LIBRORUM

DN. ERICO JULIO BIÖRNER

ADSESSORI COLLEGII REGII ANTIQVITAT.

DN. OLAVO DALIN

REGIAE BIBLIOTHECAE PRAEFECTO

OFFERT.

CONSILIUM SUUM LITERARIUM, DE NE-

CESSITATE CONSTITUENDAE SOCIETATIS

AD PERFECTAM HISTORIAE LIT. ELABORA-

TIONEM EXHIBET.

PRAEFAMINISQVE LOCO LITERATORIBUS

NOTITIAM PRAEBET DE SCRIPTIS SUI

SUB INCUDE LABORANTIBUS

JOHANNES SCHMIDIUS M. A.

STOCKHOLMIA SVEGUS.

SUMTIBUS AUCTORIS.

ABOÆ, EXCUD. JOH. KLÆMPE, REG. ACAD. TYP.

1738.

Duo sunt praecipue, quae requiruntur a genuinis
politioris eruditionis sectatoribus. Primo: cogno-
scere veritates, quae diligentia Antecessorum nostro-
rum excultae & in salutem generis humani sunt
expositae. Secundo: Sedulo in id inquirere, num illis sci-
entiis, prout a maioribus nobis sunt traditae, naevi qui-
dam adhaereant & quomodo tum partim ab illis sint libe-
randae, partim etiam novae veritates ex patentibus sint in-
veniendae. Eiusmodi scientiarum scrutator sedulus percipiet,
eruditos equidem, qui ante nos vixerunt, haud indiligen-
tes fuisse in excolendis atque propagandis scientiis; simul ta-
men inveniet, recentioribus temporibus, prae antecedenti-
bus, utique laudem multo maiorem deberi: in illis, omnia
etenim observarunt eruditi, quae potuerunt pertinere ad
scientiarum excellentiam & perfectam culturam. Libros et-
enim, non solum ad magnum numerum confecerunt eruditi,
qui utilitati hominum inservirent; verum etiam, qui de-
lectationem conciliarent scientiarum cultoribus. Ut enim il-
li considerari debent instar corporis; sic etiam membra huius
corporis omnia observabunt, quae utilitati & saluti mem-
brorum omnium generatim & uniuscuiusque in specie inser-
vire

vire possunt. Quid iam dicam de multis illis inuentis? quid dicam porro, de quamplurimis illis consiliis, quae iam patent in orbe erudito atque gloriam reipublicae literariae conciliant? sufficiat, pro scopo meo monuisse, historiam literariam excoluisse politiores orbis eruditi incolae, velut reipublicae liter. eiusque membris omnibus & singulis utilem & salutarem. Licet huic vero labori, quamplurimi, manus auxiliatrices porrexerint, restat tamen adhuc in orbe erudito, perfecta historia lit. Cuius necessitatem mecum constebuntur omnes, qui incunditatem debitam ex cultura scientiarum persentiscunt. Non equidem negandum, PETRUM LAMBECIUM, suo jam tempore, sibi vindicasse gloriam, quod historiam lit. in Scholis & in Academiis primus excolendam suaderet, hincque historiam liter. perfecte excolendam sibi imponeret, huicque fini Prodrumum illius omnium votis emitteret. Sed notum est, quod monuit HERMAN CONRINGIUS, doctissimus ille Polyhistor Helmstad. de hoc conatu, scil. ne unicum quidem LAMBECIUM sufficere, tanto operi elaborando. Et si vero non negandum, historiam literariam, post tempora LAMBECII & CONRINGII, incrementa maxima cepisse, certum tamen manebit, velut Historia lit. perfecta a nemine hactenus est excolta, sic ne unicum hominem tanto operi sufficere. Atat spes erit, multis mediis iam conquisitis, scientias melius & feliciter promouendi. & hanc eruditionis portionem in posterum non neglectam fore. Huic vero fini, nullum erit melius medium quam societatis coniunctio & erectio. Quid itaque mirum, si non solum exoptem, verum etiam augurer, societatem olim fore, ad excolendam perfectam historiam literariam. Si quisquam existimet,

istimet, me in hoc casu errare, is tum cogitet, multa tem-
poribus sequentibus fieri posse, quae hodie a quibusdam, im-
possibilia exclamantur, sitque simul memor, quomodo plurimi
recentiori tempore fuerint, qui desiderata sua literaria orbi
erudito communicarunt, quae nondum perfectionem & exe-
cutionem suam viderunt. VOS MAGNA LUMINA OR-
BIS ERLUDITI, ut perfecti & capaces estis, ad ponderandum
hoc consilium literarium, sic etiam scio, vestro auxilio, ta-
lem societatem, quae per orbem vigere debet, non minima
accepturam incrementa. VOS enim, vestris votis illam pro-
mouebitis, vestris laboribus angebitis, vestro denique auxi-
lio, ad culmen suum perducetis. Nec deerunt alii, qui me-
tuentes labores ad salutem generis humani, industriam suam
toto operi impendent. Ipse, qui consilium hoc literarium de-
di, pretium diligentiae, me accepturum existimo, si plures
incitavero, qui sint ejusdem mentis earundemque mecum co-
gitationum. Hinc etiam reliqua pensa typis volo imprimi
aliisque orbis literati luminibus offerri. Vestram ut benignita-
tem, VIRI NOBILISSIMI ET GRAVISSIMI, in benigne ex-
cipiendo hoc opusculo, spero, sic & confido, VOS, & Au-
ctorem, contra malevolos, qui nec ipsi curant diligentiam,
in adornandis scientiis, nec aliis, volunt concedere liberta-
tem, proponendi sua monita & consilia, reipublicae literariae
conducentia, de sen'uros, & adminicula eidem conciliaturos,
quo conatus suos literarios possit feliciter continuare & ab-
soluere. Dabam in Acad. Aboënsi d. XIII. Aprilis A. O. R.
MDCCXXXVIII.

LITERATORIBUS,
QVORVM INTEREST SCIRE, QVAE IN ORBE E-
RVDITO PERAGVNTVR.

V T seria cum iucundis coniuncta, ornant moderantque omnes labores eoque perfectiores redant, sic, si eadem haec caatio coniungendi seria cum iucundis, in studiis literarum adhiberetur, illa quam maxime esset aestimanda. Is literarum cultor enim, qui seria unice tractat, neglectis iucundis, metam sapientiae, sibi ferme inaccessibilem reddit; qui vero iucunda unice tractat, relictis seriis, is Galantissimi literarii, merito erit culpandus, inque numerum eruditorum referendus, qui compendiosam, superficiariam & decepticem saltem eruditionem prae se fert. Hinc vetustiorum monitum, merito erit observandum, omne tulit punctum, qui miscuit utile dulci. Moniti huius semper memor, non solum pro scopo meo habui sanctiora atque philosophica studia, velut severiora; verum etiam, ut admirator humaniorum, s. elegantiorum, insigniter delectatus sum quoque, cultu historiae eruditionis. Quod suavius, licet primum, velut parergon a me pertractatum fuerit, deinceps, cum non solum optima eius monumenta evolve- rim, attente legerim, atque perlegerim inque succum & sanguinem converterim, accedente simul continua conversatione, cum eruditis & praesentibus & absentibus per literas, in Ger-
A mania

2
mania & post revertum in patriam, ibidem continuata, in nu-
merum seriorum apud me quoque degenera~~v~~^{vit}. Ut omnis
vero labor erit vanus reputandus, nisi accedat exercitatio con-
tinua, sic fructus exinde redunaturi, satis conscius, opuscula
ipse elaboravi varia, velut testimonia, quantum in ipso flu-
dio profecerim, quamque utile, immo, quam necessarium sit,
combinandi studium historiae liter. cum ceteris. Ille vero semper
aberrui illorum mores, qui nimis celeres sunt in prostruendis
foetibus eruditionis suae haud maturis, magis conacere existi-
maui, illos in scriniis meis aliquantisper servare, quotidie evol-
vere, exornare, polire ac ulterius perficere, quam variorum de-
siderio, nimis subito, velut imperfecta opera, luci exponere.

Ut vero amicis aliqua dandum semper existimaui, sic &
varia MSS. in illorum manibus, praecipue in Svecia, ab ali-
quibus iam annis fuerunt. Velut

I.) Historia philosophiae Wolffianae, quae anno
MDCCXXXV, iam ad calcem perducta erat, illudque sibi vindic-
at praecipue, ut licet parva sit, singularia tamen in se contineat.
Postea equidem apparuerunt historiae eiusdem argumenti,
a duum viris celeberrimis elaboratae, scil. a CAR. GUNTHERO
LUDOVICI, Lipsiensium Prof. & Experientiss. GE. VOLCKMAR
HARTMAN, Erfurtensium Prof. & Med. Pract. a priore, scil.
MDCCXXXVI, quae iteratis iam editionibus iam evulgata est, a
posteriore vero MDCCXXXVII, edita. Meum opusculum ab hi-
sce in eo differt, quod prius elaboratum fuerit, differt metho-
do, differtque variis observationibus notatu dignis, quamvis ce-
leberrimorum horum virorum diligentia & accurata disquisitio,
ulterius sese expandere.

II.) Vitae praecipuorum Theologorum Germaniae,
qui Sec. XVIII. ecclesiam atque rem lit. r. ornarunt, lin-
gua Svec. vi prius opusculum scriptae. Singularissima in hocce
opere,

opere, de illorum vitis, scriptis, controversiis, moribus, fortunis &c. adducuntur. Quamvis Natio germanica, si quae alia (ut in illa merito laudandum) sollicita sit, in conservandis vitis merituque virorum gentis suae eruditae, rerum gnari tamen in hisce vitis quamplurima observabunt, quae haud vix obvia sunt. Nemo aixerit, me exscripsisse diaria Germanorum in hoc opere. Quae enim de hisce Theologis habeo, id partim adscribo, conversationi, ut antea dixi eruditorum, partim propriae experientiae, dum illorum scripta legerim atque ex illorum praefationibus, metodo scribendi, attenderim, & ad statum externum & internum auctorum, quod ut insigne medium reputo, aliis penetrandi in doctrinam hermeneuticam & criticam. Immo, ut historiam literariam, volo philosophice pertrahendam, sic in hoc opere specimen dedit, quomodo vitae virorum de ecclesia atque literatura meritorum, sint concinnandae. Maxima pars harum schedularum anno MDCCXXXIV a variis amicis in Suecia iam legebatur. Ao. MDCCXXXV. apparuisse constat Cel. & Max. Rev. GABR. GUIL. GOETIENII, Pastoris sum Hildesienfis, iam Cellensis meritissimi, T. I. Europae eruditae, cuius iam apparuit T. II. atque P. I. T. III. quo excellentissimo opere, cel. auctor, inter optimos Biographos sese collocavit. Eundem gustum equidem habeo cum laudato Auctore, verum in eo in opere dicto ab illo differo, quod historica, unius vel alterius eruditi, quem ego descripsi, magis sollicitè adhibuerit, ego vero, magis critice, 2.) quod ille versatus sit, in commemorandis vitis Theologorum iam, cum ea scriberet viventium, ut de eo nil dicam, quomodo industria ejus versetur circa eruditos in quovis genere, meam vero industriam occupasse saltem Theologos Germaniae, huius seculi & viventes & mortuos.

Etsi pari modo annotaverim singularia de reliquis eruditis,

fama & eruditione coruscis, in schedulis meis tamen adhuc latent, usque dum tempus superfit, ea in ordinem redigendi. ■

Sed praecipue studium tempusque meum, quantum aliae occupationes, id permiserunt, consecravi elaborationi Historiae literariae philosophice scriptae. Esi hactenus equidem fuerunt multi eruditissimi viri, qui historiam literariam pro scopo diligentiae suae habuerunt, tamen praecipue versati sunt circa historiam, ego vero praeterea quoque requiro philosophicam historiae liter. culturam. Non refert etenim scire, dari viros eruditos, dari Academias, Scholas, Societates literarias, dari diversum gustum geniumque saeculorum; sed etiam volo inquirere in ipsas causas, cur acciderunt haec singularia orbis eruditi hoc tempore & non alio, cur ita & non aliter. Desideratum hoc est literarium optandumque, ut quidam hoc studium hac ratione ante haec excolendum sibi sumserint, tunc utique quibusdam opus haud fuisset, querelas instituendi, de nimio studio histor. liter. intelligas eorum, qui circa minutias unice haerent.

Ut de ea re etiam certior sum, non conducere solum, legere aliorum scripta, historiamque dogmatum sibi acquirere philosophicorum, verum omnes res, quae possibiles sunt cognoscendi, pertractare, ut ipsi valeamus rationem illarum reddere atque scientias ulterius perficere, s. novas res invenire; sic vires suas, continua meditatione periclitandi, meditationesque adnotandi, pro optimis mediis reputo, scientias promovendi. Hinc ut Logica est principium philosophiae, de illa incepti, atque secundum methodum, quam elegi, iam multum elaboravi eademque industria quoque excolam ceteras disciplinas philosophicas. Habetis hic, celeberrimi orbis literati Polyhistores atque Literatores, quorum in Germania plurimos, ut Favores & Amicos veneror & colo, rationem studiorum, quae
tem-

5
tempus meum aliquorum annorum occuparunt. Prodebunt haec
opuscula suo sane tempore. Valete interim; habebitis me semper
illum, qui studia laboresque suos in usum scientiarum atque vi-
tae conferet, iterumque valete!

* * * * *

COMMENTATIONIS CRITICO LITERA- RIAE DE STIMULIS SAPIENTIAE PENSUM PRIMUM.

§. I.

In veteratus illeque necessarius inter eruditos iam olim
invaluit mos, provocandi ad principia, axiomata at-
que veritates certissimas, infallibiles & inconcussas (*);
qui

(*) Pater exinde, methodum demonstrativam in scientiis per-
quam necessariam esse illiusque neglectum causam hactenus fu-
isse, cur scientiae non incrementa sumserint melius atque felici-
cius. Vti non nego, antiquiores, prout donati fuerunt cum Lo-
gica naturali, sive connata, sive acquisita, egregie quid prae-
stitisse in scientiis; sic mihi etiam concedendum est, recentiores,
postquam studia philosophica cum mathematicis adcuratius combi-
narunt, ad morem vetustiorum illorum Geometrarum Graecorum
simulque scripta sua, methodo hac naturali conscripserunt, sci-
entias multo feliciori successu promovisse.

Exemplo sint scripta illorum, qui vestigiis CHRISTIANI WOLF-
II incedunt, cuius philosophiae historiam iam dederunt CARL
GÜNTHER LUDOVICI, Prof. Lips. in editionibus iteratis atque
HARTMANNUS, Med. pract. Erfurt; promissit quidem LUZIUS,
Lindaw. sed promissis suis non stetit.

De utilitate demonstrationum egit, GOTTFRIED FRIEDER.

qui tam feliciter iam receptus est, vt nil agere, nil loqui, non cum illo adgredi velint, qui veritates illas primas negligit, praemittendas, vt fundamentum in meditatione, vt principium in veritatis indagatione, immo, vt

---

HAGEN, dum ea scriberet, Ad. Fac. Phil. Hall. in progr. de mensurandis viribus intellectus. Idem ille, in gratul. JOH. GOTTLIEB HEINECCIO exhibita, cum fascis acad. MDCCXXXIV. susciperet, de mensurandis viribus voluntatis tractavit. Hanc rem ulterius vero deduxit, in tract. eoa. anno evulg. de methodo mathematica, cum praef. C. WOLFFII. Sed praeter illum, fuerunt etiam multi, qui utilitatem huius methodi demonstrarunt in ceteris Facultatibus, sicut fecerunt MICHAEL KELSCHIUS, Mathem. & phil. nat. Prof. Noricus; in disp. de utilitate methodi mathem. in docenda iuventute. ventil. d. XXV. Junii MDCCXXXV, quae optime extracta est, in denen Hamburg. Berichten von gelehrten Sachen, aufs Jahr MDCXXXV. p. 816, 817, 818, 819. De utilitate meth. demonstr. in Jurisp. egit C. WOLFFIUS in horis subsecivis MDCXXX, Trimest. Brum. II. Trim. Vern. II. IV. Trim. aest. & Trim. Autumn. & feliciter iam adhibuerunt multi Icti, praecipue J. G. HEINECCIUS, J. U. CRAMERUS, J. J. SCHIERSCHMIDTUS, ut alios taceam. Utilitatem huius methodi equidem negare studuit, GOTTE. HENR. FLEND, J. L. L. In progr. invit. ad lectiones suas, MDCCXXXV, in acad. Albertina habendas, s. r. Meditationes ad quaestionem, virum methodus demonstrativa, s. mathematica in Jurisprudencia adhiberi possit, sed res in salvo permansit. Controversia illa perquam nota est, quae recentiori aetate JO. GOTTLIEB HEINECCIO movebatur, ob adhibitam methodum demonstrandi in Jurisp. cum etenim CHRISTOPH. MAT-

7
ut primum in omni sana actione. Qui itaque sensus,
decipientes velut clamitat; qui veritatem objectivam
non dari, vel si quaedam detur, incertam esse, cogi-
tat, vel potius dicam, (ni nobili illo cogitationis vo-
cabulo, abuti videar; dum res mihi est de homine,
quid

*THEUS PFAFFIUS, Cancellarius Tubing. in Orat. MDCCXXXIX
habita, de chirographo Apostoli Pauli, Philemoni in
favorem Onesimi servi transmissio, num constitutum, vel
fidei iussionem vel expromissionem sapiat, vel potius al-
lia prorsus ratione explicandum veniat? De methodo hac
Heinecciana, non optime iudicaret, eadem, haec oratio MDCC
XXXII. Lipsiae, ab Auditore quodam HEINECCIUS, in Exam.
huius Orationis est impugnata. Verum controversia haec mota,
hoc conflictu primo non est finita, sed GODOFR. JAC. SCHU-
TZIUS, de quo insertum, num sit persona personata, num au-
tem vera, Examen methodi Axiomaticae, qua in Elemen-
tis Juris civilis usus est Ictus celeb. JO. GOTTLIEB HEI-
NECCIUS, edidit, quod iterum refutavit, GODOFR. SELLIUS,
tum Prof. Jur. Ultraiecinus, iam vero Goettingensis, in Vin-
diciis methodi, qua in elementis iuris civilis usus est
vir illustris JOH. GOTTL. HEINECCIUS, oppositis G. J. SCHU-
TZII examini eiusdem methodi. Accedit in calce ipsum
examen Schützianum ac praeterea examen orationis
Pfaffianae de Chirographo Apostoli Pauli, una cum o-
ratione ipsa Traiecti ad Rhenum MDCCXXXIV. Sed uti SCHU-
TZIUS ille statim non contigit, sic & HEINECCIUS ipse in Praef.
praemissa Operibus UHLII, rem suam defendit, quae vero i-
terum impugnata est, a GUELFO GIBELLINO MARTELLO, J.
U. D. Quid vero iam dicam de illis, qui hanc methodum fe-
liciter & apte adhibent in reliquis scientiis superioribus, velut*

quid velit, quid sciat, quid petat, nesciente, vanis vagisque cogitationibus vacillat, is ex illorum numero erit, quos ex finibus, de quibus iam ago, excuto reicioque. Absint autem, absint inquam, longissime hi homines, abhorreo enim eos valde & quam maxime, iam etenim mihi cum illis negotium est, quibus est incipue sanum, qui, intellecta sententia, quae examinanda proponitur, nil, quod meae scientiae obiectum detorqueat, cupiunt proferre; id vnice saltem exoptans, quod veritatem clariorem patentioreque reddat. Non itaque magna, non iudiciocissima longe scrutor, vel a caelo iam detrahare cupio, si quis dari homines concedit, is meus in praesenti negotio erit, unamque mentem unamque sententiam habebimus; quod si faciet, principium, ex quo varias conclusiones eliciam, habeo, E. sunt homines, cum intellectu atque voluntate praediti. E. vi intellectus atque voluntatis, vim sapientiae, apud se non solum percipiunt, verum etiam maiora incrementa sapientiae anhelare possunt; E. stimulos sapientiae illosque insiros possident, qui maiori cultura adhibita, meliores perfectioresque redduntur. Sed quid ulteriori argu-

---

in Theologia, & Medicina. Elabatur iam a caelo, novus orbitalium, qui res, quas sciunt, solidae & cum ratione scire satagunt hincque abundat iam orbis eruditus viris, in scientiis solitiis, qui scientias tractant, sicut tractari debent & sicut nobis sunt utiles ad solidam & perfectam rerum cognitionem. De utilitate huius methodi, in scientiis moralibus egregie egit SAM. PUFENDORFF in Jure N. & G. Cap. II, Fuit is sane imbutus doctrinis mathematicis; num vero ipsam methodum rigore adhibuerit, id adiudicent alii.

argumentatione opus, cum per experientiam, de rei veritate evadimus certissimi; cum varii reperiuntur homines, qui negotia in mundo tractant diversa; qui agnoscunt varios cognitionis gradus. Patescit id ipsum quoque ex eo, quod unus, suam de rebus cognitionem, esse veram, alter falsam, claram alter, obscuram alius confiteatur; quod unus, se hoc velle, alius, se id nolle, alter se hoc quam maxime adversari, testatur; porro ex inde, quod unus se ad hoc peragendum, aptum exultat, dum alius contra ea, se ineptum conqueritur. Habeo itaque, quod volo; licet detur differentia haud exigua inter homines, dum quidam student soliditati intellectus, alii probitati morum, alii nefas dictu, sceditati vitiorum, stimuli sapientiae insiti tamen exinde deduci possunt tam evidentissime, ut absurditatis atque ignorantiae notam sibi ipsi imprimeret, qui veritatem adsertam, in dubium trahere vellet.

§. II.

Non tangimur amore cognitionis vulgaris, dicere scilicet, hoc esse, illudque non esse; homines hoc adfirmare illudve negare, sed potius, maioreque iure, in causas rerum inter homines accidentium inquiramus. Cum enim ipsae literae nos a vulgo eiusque cognitione segregent cumque institutum nostrum sit, res vel probare propositas, vel nullas, in medium adducere, id itaque eligamus, quod maximam utilitatem secum duc. Refert enim, non modo aliquid cognoscere, nisi id, quod cognoscimus, etiam bene sciamus; quodnam B. L. enim, quaeso commodum, persentiscet is ex rebus abstractis, philosophicis, moralibus, ceterisque, quae non ac facile in sen-

sus incurrunt, sed per multam meditationem, cogitationem atque ratiocinationem debent elici, qui res quidem varias dari dicit, sed nullum studium in illis amplificandis & confirmandis adhibet nullamque capacitatem in iis probandis possidet? Hinc de stimulis sapientiae philosophice acturus, non modo eos dari adfirmet, variaque istorum exempla in medium adducat, sed & monstret ipsam possibilitatem istorum stimulorum. Tali modo stimuli sapientiae sunt deducendi ex natura animae sive ex Psychologia; si enim animam consideraverim praeditam, vi intellectus atque voluntatis, statim adfirmare debeo, intellectum nos adigere ad cupiditatem cognoscendi res varias, inquirendi in rerum naturam, essentiam, modum, praesertim, cum voluptas ex eiusmodi cognitione hauriatur, quae exoritur ex intuitu perfectionis cuiusdam rei, quae demum quoque stimulos sapientiae parit & auget. Cum vero doctrina de anima, praesertim vero, de intellectu humano, eius facultate praecipua, non potest rite tractari absque cognitione Logices, seu, sine cognitione virium mentis humanae, quae fundamentum in se habent, omnis cognitionis illius, quam nobis comparamus, per culturam scientiarum ulteriorem, per se sequitur clare, eum, qui debito modo vult procedere in cognoscendis stimulis sapientiae, philosophice consideratis, quoque haurire debere principia sua ex Logica, atque ex Psychologia. Cum ego vero iam occupatus sim, in tradendis *stimulis sapientiae literariae & criticae consideratis*, alia plane via mihi utiq; incedendum erit. Mearum partium est, rem, quam propono, exemplis literariis adstruere. Et, quamvis nobis, non minus denegatum sit, quam ve-
 custi-

cultioribus, res historicas, methodo scientifica, demonstrativa atque mathematica ad rigorem examinata proponere, modus tamen utique adhiberi potest, quo maiori certitudine, quam consueta, res nostras probemus, scil. vel si res historicas, prout gestae sunt, ordinatim recenseamus, vel si pragmaticum usum addimus, propositis scil. rebus, pragmaticum rerum usum adiiciendo, veluti, si exempla ex Antiquitate prolata adducimus, quae ratione, res ita, & non aliter productae sunt, indicare possumus simulq; porro ostendere, quosnam effectus conamina, ab eruditis tentata, habuerunt; num videlicet status civilis, vel politicus, vel literarius, vel ecclesiasticus, aliquod vel commodum, vel incommodum, ex illo rerum eventu habuerit, qui subsecutus est. (*) Sic res hi-

B 2

stori-

(*) Hunc proponendi modum, equidem amplexi sunt varii, licet eandem eq. feliciter non secuti sint. Velut e. g. EBERHARDVS RUDOLPHVS ROTHIVS, promotor nimirum sui temporis, literarum Ulmenfis clarus variis ingeniosis scriptis & amator ARISTOTELIS, fecit in Historia universali, civili, ecclesiastica, & literaria, MDCCVI. emissae, cuius modum tractandi, placitaque in hoc opere non contemno, sed potius magni facio; ut vero assentiar, cum pragmaticam tractandi methodum, in omnibus observasse, id dicere sane nequeo; nec dicere possum, otium, scopum atque circumstantias temporis, in quo vixit, id illi permisisse. Cf. NIC. HIERON. GUNDLINGII *Hist. lit.* T. I. p. 206. Interim hac occasione duos clarissimos, atque de omni-literatura, meritisissimos viros, extollendos duco atque arbitror; quorum alter est Parisiensis ille Prof. Regius, CAROLUS ROLLINUS, ita scribens, in *Histoire ancienne des Egypti-*

historicae, si pragmatice tractantur, modo debito sunt proponendae. Res meas, quas iam meditor, cum in summae indaginis ordinem nolo collocatas, nec ut perfecta historia, sed solum, ut exempla literaria, critice, ad materiam, de qua ago, applicata, considerari debent, modo singulari hanc materiam exponam, proponendo scil.

ens, des Carthaginois, des Assyriens, des Babyloniens, des Medes, des Perses, des Macedoniens, des Grecs, &c. I. p. i. nos ex inde nullam utilitatem habere, quod sciamus, hos vel illos populos in mundo fuisse, nisi rationes quoque scrutemur; cur hi populi iam floruerint, dum alii non florere, nisi modos sciamus, quibus in vigore suo conservati sunt, item mores, consuetudines, vitae rationem, virtutes, vitia, causasque cur viguerint, cur minus. *Atter vero est lumen non solum Juliae suae, quam exornat, sed & totius Germaniae, JO. LAUR. MOSHEMIUS, qui non modo, Institutiones suas Historiae Eccl. MDCCXXVI, primum, (qua & nuperrime nova politaque editione, luci datae sunt), hac methodo exposuit, sed qua itidem concinnabit sine dubio Historiam suam eccles. absque partium studio concinnatam, quae ante aliquot annos iam promissa est, quantum mihi vero constat, lucem nondum vidit. Eundem morem itidem adhibuit in Dissertationum ad Historiam ecclesiasticam pertinentium volumine, cuius supplementa expectamus avidè, praesertim l. s. p. 89, sive in dissertatione de turbata per recentiores Platonicos ecclesia. §. i. quae iterum recusa reperitur in RADULPHI CUDWORTHI Systemate Intellect. quod cum applausu orbis eruditi, nitida editione, ex lingua Anglica in Latinam translatum, summa cura, illius studio Jenae MDCCXXXIII, est editum.*

scil. *falsae causas*, quae a quibusdā adducuntur, qui sententiam contrariam foveant, atque exponendo *veras causas*, cur stimuli sapientiae, merito sint statuendi atque adfirmandi.

§. III.

Nobis nobilem hanc materiam tractare incipientibus, non solum constitutum est, in primis veras causas stimulatorum sapientiae tradere, sed in reiiciendis illorum qui contrariā sententiā propugnant, quoq; studiū sedulitatēq; nostram collocabimus. Qui totas nationes ad studia quasi, ineptas contemnit, is in illorum numerum collocandus est, qui stimulos sapientiae insitos negat, hincque dignus, cui oppositionem nostram primo obiciamus. Quis sanis itaq; non eludat MOLESWORTHUM, Anglum illum Succis quidem aliquid, Danis vero nihil ingenii, iudicii & studii concedentem? Quis BOUHOURSIIUM, uirum illum miserum, nec dignum, qui de ingeniis aliquid protulerit, Germanos literarū velut incapaces adculantem non exhibebit, eiusq; adversarium JO. FRID. CRAMERUM potius, contra ea, post reportatae victoriae laudem non extollet. Quis naso adunco non spernet ea, quae profert is, quem orthodoxia christiana meliora docere debuisset, JO. ANDREAS QUENSTEDIUS, scil. in Tract. de *patriae illustrium virorum scriptis*, dum inter Svecos non dari plures, quam sex doctissimos viros adfirmat? Quis non mirabitur PET. DANIEL HUETIUM, qui inter felicissima sui temporis ingenia salutabatur, aptū alias ad cognoscendum ingeniorū valorē, cum aliis, ut rem certissimam vult persuadere, *inepta esse gentium borealium ad literas ingenia*, (*) Contra

cx-

(*) *Admiror sane HUETIUM, virum alias summum, contra*

extolluntur idque merito illi, qui veritatis studio
 mi, laudem propriam suorumque famam, ad seram
 usque posteritatem propagandi, sunt cupidissimi suasque
 vires, vel defensionis generis humani in uniuersum, vel
 nationis singularis in specie consecrarunt. Exosculamur
 itaque manes iamiam laudati JO FRID. CRAMERI, vi-
 ri, quem fata, quemque studia in quaevis misera detru-
 serunt, quem vero fama studiorum elegantissimorum un-
 diquaque personans; quem desiderium rem literariam
 promovendi indefessum, immortalem omnique gloria
 fulgidum reddiderunt, nomen Germanorum aliarumque
 nationum, a calumniis BOUHOURSII aliorumque Exe-
 rorum vindicantis. Pari modo laudandae piaque memo-
 ria venerandae sunt vigiliae eruditissimorum & numquam
 satis depraedicandorum virorum, SCHEFFERI, Specorum,
 BARTHOLINI Danorum, HENNINGI WITTENII, Livonum,
 JO. MOLLERI, gentium borealium, suorumque praecipue
 Cimbrorum, honorem debitum vindicantium, fulgorem-
 que iustum suis restituentium. Neque reticendas duco, no-
 stri temporis iam viventium, promeritas laudes, qui
 id ipsum, quod illorum populares ante illos, rem sci-
 licet eorum agendo, fecerunt, ulterius confirmant, in-
 sistendo illorum vestigiis. (*)

§. IV

*difficilis hac in re aequalitatem fuisse, is enim in praef. ad O-
 rigeniana Colon. 1685, Fol. edit. S. LUDOV. XIV. dedic. vi-
 ram, quam in Suecia degit, exhibet, dum omne tempus superfluum
 ibi consumpsisse se ait colloquio virorum eruditiorum, magna secum
 studiorum societate coniunctorum simulque Bibliothecam
 Reginae quotidie visitavit, ubi iidem varia M. S. S. rarissima,
 quae enumerat, invenit.*

§. IV.

Sicut vero iam laudati viri, totas nationes defende-
runt a scommatis ab aliis in eas vibratis, sic eadem
medela adhibenda est iis, qui certos status ignaviae vel
inscitiae nota maculare cupiunt. Eiuscemodi iniuriosi
illi sunt habendi, qui aliis velut rem certissimam ob-
trudere satagunt, studia ibi esse collapsa, ubi Theolo-
gi sunt constituti Inspectores literarum. Evitemus ita-
que merito homines profanarum mentium, qui studia
sanctiora gentili quodam animo contemnunt. Id quod
viros, in suo genere alias summos, fecisse merito dolemus
iustitiae atq; prudentiae, o utinam memores fuissent illi!
intelligas *ISAACUM VOSSIIUM & TANAQVILLUM FABRUM*,
quos instar omnium producam, quorum uterq; in eo con-
veniebat, ut ex assidua scriptorum profanorum lectio-
ne, mentis profanae vanitatem evitare non didicerint,
sed potius, veno in illis latenter serpente delectari, eo-
demque passim corrumpi ceperint. Alter, non solum
ut gentilis vivebat, vitiis variis, se polluens mentem-

que

(*) De Germanorum singulari studio in defendendis suis scri-
ptis & meritis nihil dicam, quia magnum catalogum scripto-
rum in id vergentium tunc necessum connectendi haberem: hac
vero occasione laudare utique debeo singularem inausitiam *CHRIS-
TIANI NEDTELBLADT*, J. U. D. & Prof. Gryphici, quip-
pe qui laudabili instituto, studia sua & conatus suos omnes,
in laudem & defensionem gentis Suae Gothicae adhibet, hinc
& ipse meritorum eius memor, scripta atque labores eius in
hanc rem vergentes, curâ sollicitâ recensui & notavi, in den
Hamburgischen Berichten von gelehrten Sachen, aufs
Jahr 1736. p. 369. 366.

que superstitione imbutam, quavis occasione prodens, id quod patet ex denominatione cuiusdam Theologi, de quo haesitanti cuidam notitiam dare debebat, quippe quem *sacrificulum in pago & rusticos decipientem* vocavit (*). Alter vero *VOSSIO* adducto, nec ingenii, nec honorum neque meritorum splendore cecidebat, qui in eo tamen laudandus est, quod magis ad religionis amorem inclinaverit, cum ad unam ecclesiam quovis tempore se confiteretur, quamvis animi inconstantiam in eo satis proderet. quod cito hunc, cito alium christianorum cœtum amplecteretur (**). Hic loci is in eo præcipue taxandus est, *quod bonam mentem & acrem attentamque lectionem in plerisque theologis hodie desideres* (***). Multis verbis impia hæcce conamina hominum, nil serio, nil ad proficuum generis humani loquentium, sed quo saltem occasionem illudendi irridendique habeant, excuterem minime, si veritatis saltem qualiscumque amor in illorum verbis perspiceretur (****). Vertamus nos itaque

---

(*) *Vitam huius VOSSII* dederunt, præcipue B. JO. FABRICIUS, Photius ille *Helmstädiensis* dum viveret, in *Hist. Bibl. suæ*, T. I. p. 54. & Mr. NICERON dans ses *Mémoires*, T. XIII. p. 127. ut plures non adducam.

(**) Dicit equidem PET. DAN. HRIETIUS, in *Demonstr. Evang. p. m.* 69. cum iterum ecclesiam Romano-Cathol. voluisse amplecti, de qua defecit, sed addit simul, mortem, desideria hominum irrita facientem, & hæcce illi prohibuisse.

(***) Vid. epist. n. LXXII, p. 347, sed pensata sunt rationes, quas LUDOV. MOLINÆUS apud WITTENIUM in *Mémoires philos.* p. 232. adducit, cum diversas Theologorum & Criticorum venditat cogitationes. (****) JO. REUCHLINUS S.

itaque ad duas illas Facultates itidem superiores, scil.
Jurisprudentiæ atque Artis sanandi, inquirendi causa,
num illarum membra eandem censuram malevolorum

C

homi-

CAPNIO, suo tempore habuit rixas cum Theologis, seu cum
obscuris illis viris Colonienſibus, qui ſolidioris ſapientiae ama-
toribus, lingua ſua inculta & ſtudiis ſuis barbaris, naſeam litera-
rum excitarunt, cuius rei teſtimonia exhibuerunt varii, velut
JO. HENR. MATUS, tum admodum iuvenis, in vita Reuch-
lini, & Auctores illi, qui proferuntur in b. NIC. HIERON.
GUNDLINGII H. ſt. Lit. Opere poſthumo, & quidem T. II. p.
2604, 2605, 2606. ſq. cel. HERMAN von der HARDT, ſa-
migeratiſſimus ille Philologus & Polyhiſtor Helmſtadienſis, (qui
inter Seniores eruditorum viventium Germaniae maxime venera-
biles numerandus eſt) in Hiſtoria Reuchlini, MDCCXIX. Helm-
ſtadii edita. Praecipue vero nobiliſſimus atque cel. JACOBUS
BURCHARDUS, Sereniſſ. Brunſwicens. & Lüneburg. Ducis Conſi-
liarius in vita HUTTENI, T. I p. 7. it. p. 165, 169. idem ille in
commentario & elegantiffimae elaborationis & nobiliſſimi obje-
cti, de fatiſ linguae lat. in Germania, T. I. p. 137. 138 ſq.
heic conſulendus eſt. Quae PET. CLINAEUS, de Theologiſ in-
cauſis, in Sat. Menipp. p. 8. adducit, id per ſe patet, Theo-
logis inſpidis, non vero genuinis competere. Multo minus huc
quadrant, quae proſert b. PHIL. JAC. SPENERUS, Conſiſt.
Theol. Latin. T. I. p. 172., de Theologiſ ſuae aetatiſ ſophiſti-
cantibus. Si & quendam moverent, quae Satyrarum Baſiato-
res protulerunt, interque boſ recentiores, quae ſcripſit, ingenioſi-
ſſimus FAſSMAN, (qui tamen mundo nuper, quantum mihi notum
eſt, valedixit) in denen Geſprächen im Reiche der Tod-
ten, paſſum; in primis vero, im Geſpräch im Reich der
Todten, zwiſchen C. Thomafium und A. H. Francken,

hominum evitarint sin minus. Certum id utiq; est, & Ictos & Medicos in scrutandis scriptis antiquissimorum Auctorum, & sacrorum & profanorum, semper multum & temporis & industriae impendisse hincque felicius horum hominum judicia evitasse. Sed praecipue hunc honorem sibi vindicavit Aesculapiorum genus, id quod non solum cel. JAC. BURCHARDUS, in comment. l. t. *Medicus lit. humaniorum vindex*, evicit, verum etiam alii, qui Medicis maximam sapientiam tribuerunt, satis demonstrarunt. Historiae literariae cultores id cognoscunt, vetustioribus temporibus, studia humanitatis, quaeque sub illorum nomine veniunt, a Medicis esse exulta, cum recentissima aetate, Physices atque Matheos felicior cultura illis sit tribuenda. Hæc cum dixerim, non nego, Medicos etiam suos habuisse adversarios, sed id est, quod volo, illorum adversarios non fuisse tantos, quanti fuerunt reliquorum eruditorum, ea propter praecipue, quod Medici, omnibus scientiis imbuti, facile adversariorum calumnias a se potuerint avertere. PETRUS CUNAEUS in *Satyra Menippeæ* p. 74. Medicos equidem perstringit, sed non maiorem fidem habet, quam Satyrarum scriptores plerumque habere solent.

§. V.

Exspatiandi libertatem, cum sic mihi sumserim, dum occupatus fui in detegendis causis, quæ a quamplurimis venditantur, cur stimuli sapientiæ apud status ordinesque certos haud dentur; liberalium studiorum cultores

---

de Theologis illorumque vitiis, quæ in illorum sinistram partem vergere videntur, is sciat, hæc scripta ad Satyras pertinere, hincque libertatem maiorem illis competere.

res sponte prætergredior, quorum causam jam agere nolo; id sciens, eos rem suam, velut satis felicem, contra quosvis insultus defensuros. Me itaque conferam ad illos, qui sub *indoctæ plebis* nomine veniunt; inquiram, num habuerint rationem contemptores ingeniorum, illis denegandi vim stimulosque *sapientia*. Notum est, quovis tempore fuisse distinctionem, inter populum literis excultum interque illum, qui sub vulgi nomine veniret. Illum semper coluerunt sapientes, ut unice dignum, qui coleretur, dum huic iudicium denegarunt, immo, ut potius adfirmem, sub inde haud abfuisse, quin eidem cogitandi facultatem denegassent varii; in qua re perpetranda, quidam tam longe progressi sunt, ut nomina *operatorum, manuariorum, plebis, gentis incultæ, sordis hominum*, unius nominis notioni substituerint. Vti vero, nemo saniorum cogitationum amator hæc præiudicia umquam adamaverit; sic potius certissimum est, quemvis hominem sanum, hæc scommata, angve velut peiora, serio detestari. Rem eorum itaque egerunt varii interque illos b. G. H. GOETZLIUS, diligentissimus ille suæ ætatis Antistes Lubecensis, in variis schediasmatibus, licet hæc eadem cum *auxilia* debita haud fuerint semper elaborata.

Jam progrediamur, ad perscrutandum *Militum* amorem in studia. Horum industriam ex omnium seculorum exemplis, cognita nobisque perspecta habemus, quamvis haud defuerint, qui id ipsum negarunt, secundum illud,

Jus, pietas, artes, Marte fremente cadunt
atque illud

*Ferrens & ferus est, qui bella frequentius optat,
Quam pacem, melius, qua nihil orbis habet.*
Ut vero tales haud defuerint, qui militum ingenia, eorumque capacitatem & sollertiam contemserunt, sic nec defue-

runt illi, qui contrariam sententiam foverunt, illius rei certiores, non ipsum ordinem s. statum militare esse vituperandum, sed quædam vitia membris quibusdam huius ordinis propria, saltem esse evitanda. Quæ, quum etiam aliis adhæreant, quivis merito sit memor vetustioris illius dicti,

numquam bella bonis atque discrimina desunt

& quo cum certet, mens pia semper habet.

Quod vero pertinet ad anorem militum in literas, lumen quoddam huic rei, A:o MDCCXXXIV accendere voluit, qui Academiam Lipsiensem hodie exornat paternisque vestigiis feliciter insistit, V. C. FRID. OTTO MENC-KENIUS, in emendata dissertatione patris sui beate defuncti, JO. BURCHARDI, de militibus armis literisque claris, quam d. a. in librum, s. t. bibliotheca virorum militiae ac scriptis illustrium, convertit. Quod opus illorum cogitationes omni vi roboreque carere adfirmat, qui pietate, claritudine, ingenii vi atque solertia eos destitutos produunt, qui castra bellaque sequuntur. Surgant itaque, immortalium meritorum viri, dispellant exemplo suo proprio, illorum ineptias, qui lucifugorum instar, illud quod viventibus ipsis viris, haud ausi sunt tentare, post illorum fata audacter, illorum ossa rodendo peragunt. Exempla virorum, qui adhuc in vivis supersunt, testimonium, suis propriis personis optimum perhibent, statum militare non in causis esse, cur in literas non incumberent viri, armorum strepitu famigeratissimi. Quid etenim quæso prohibeat, eos nobilitatem animi sui ostendere, qui generositate sanguinis ut & meritorum gloria fulgent? quis gloriam illis promeritam detrahat, qui per omne tempus omneque seculum sibi victoriam

riam, de literarum gloria deportatam, æque ac de bel-
lorum triumphis, gratulari possunt? Nostrium ævum
progeniit multos, qui id ipsum declaratum reddiderunt.
Alios ut prætergrediar, unicum saltem adducam, qui
proprio suo exemplo id demonstravit. Hæc cum scribo,
innuo principem Mediolanum, *EUGENIUM*, iam mortu-
um; is enim & amplitudine meritorum per arma & ve-
ritatis amore eiusque solidioris salvificæ (*) & gloria bi-
bliothecæ incomparabilis prorsus & alibi vix obviæ, ta-
le sibi nomen comparavit, ut meruit is, qui homines
multos, doctrina coruscus, famæ gloria conspicuos, lau-
dibusque clarissimos, ut *EUGENIUS* aliquis singularis, mul-
tis

(*) *Commercia habuit Princeps laudatissimus quamplurima in
terris Lutherano-Protestantium librosque Theologorum nostrorum,
qui res, quas proponunt, solide demonstrant, diligenter legit;
præsertim scripta JO. GUSTAV. REINBECKII, Præpositi Colo-
niæ ad Spree, familiaria sibi reddidit. Mæcenas literarum,
omnium testimonio prætereæ fuit. Unicum saltem exemplum
adferam. Sit illud Poetricis Germaniæ celeberrimæ, Virginum
excellentissimæ atque ingeniosissimæ, SIDONIÆ HEDWIG ZÆU-
NEMANNIN, Erfurthensis, cuius Odam in Hussaros CAROLI
Vlti Imperatoris, contra Gallos MDCCXXXIV. & MDCCXXXV.
strenue pugnantes, non solum animo clementi suscepit, verum
etiam Virgini nobilissimæ, munus splendidum transmisit, illam-
que clementiæ ulterioris, per literas, manu propria scriptas,
certissimam reddidit. Cuius beneficii & illa memor, in mortem
santi Herois insequentem, epicedium duarum plagarum, in
Fol. lingua germanica edidit. De ceteris meritis huius Herois in
litteras atque literatos taceam; hauriri notitia eorundem po-
test, ex descriptionibus vitæ illius, quas varii ediderunt.*

tis modis superaret. (*) Sed præter hunc *EUGENIUM*, plures milites primæ magnitudinis producere possem & ex antiquitate & ex nostra ætate, si institutum nostrum id a me exposceret (**). Eadem quoque est ratio cum hominibus reliquis, qui sub vulgi nomine veniunt. Delectantur, ut æquum iustumque est, hodie, literis & maximæ & infimæ sortis homines. Ut ex manuariis unicum saltem exemplum proferam illud *JO. VAL. WAGNERI* fabri ferrarii civis Smalcaldensis adducam; quippe qui in brevi equidem verum solido scripto, *s. t. bescheidene und mit Saltz gewurtzte Entscheidung einige zwischen Herrn D. und Professor Langen und Herrn Hoffrath und Professor Wolffen entstandene Philosophische Streitigkeiten betreffend. Aus Liebe zur wahrheit herausgegeben von einem lernenden Liebhaber der heutigen Welt Weisheit.* A:o MDCCXXV. edit. sese opposuit Antagonistis clarissimi nostræ ætatis Philosophi, *C. WOLFII*. En itaq; rationem B. L. cur nostræ ætatis nationes ferme omnes, scri-

pta

(*) Qui desiderat notitiam multorum militum, qui de ecclesia Dei bene meruerunt, adeat programmata diligentissimi *M. TOBIÆ ECKHARDI*, Rectoris *Quedlinburgensis* meritissimi, quorum primum hac de re, m. Octob. MDCCXXXIII. est divulgatum.

(**) Non tamen præterire possum, quin hac occasione laudem singularem vim ingenii, quam in Poematibus suis monstravit, clarissimus inter Poetas nostræ ætatis, vir nob. *GL. STAV. LITHOVII*, Ostro Bathniensis, Signifer inter Svecos. Refertur is merito inter eos, qui militiæ laude atque ingenii gloria florent quam maxime. Notitiam Poematum illius desideratissimorum, MDCCXXXIV. divulgatorum qualemcunque dedi, in den Hamburgischen Berichten von Gelehrten Sachen aufs Jahr MDCCXXXV. p. 669.

pta sua exhibeant lingua vernacula. Amor veritatis etenim desideriumque rationali modo homines ad veritatem perducendi efficit, ut omnia media iam conquirant. eruditi, & cognoscendi & aliis communicandi veritates. Huic vero fini, velut medium aptissimum reputarunt scriptorum suorum promulgationem lingua vernacula; eumque secula præterita sacrilegium crimenque læsæ Majestatis Ciceronianæ, se commisisse putarunt, nisi semper morem sollicitè curassent, excellentiam latinæ lingvæ distinguendi ad diversos modos comparationis, sic nostra tempora in eo feliciora sunt prædicanda; quod deposuerint tractare, scientias modo manuario & quod potius rationalem scientiarum culturam adamaverint, secundum illud. *Janua sapientiæ omnibus aperta est.*

PENSUM SEC.

MONITUM

AD LECTOREM AEQVUM & BENEVOLUM.

Unicuique Penso huius Commentationis de stimulis sapientiæ, a me in posterum evulgando, adiciam quaedam Corollaria literaria, prout spatium chartæ id mihi permittet. Corollaria hæc in se præcipue continebunt observationes literarias; continebunt porro, singularia vel monita, vel consilia, & reipublicæ literariæ & Cultoribus elegantioris literaturæ conducentia & proficua. Eadem hæc corollaria etiam in posterum, si fortuna sique vita mea vota & desideria secundabunt, variis dilucidationibus ulterius explicabuntur.

Specimen quoddam, talium observationum literariarum, nuper dedi in Disp. publica, d. XI. Martii, Anni currentis, in Acad. Aboensi ventilata. In qua (XXXII. Theses Miscellaneæ, ad maximam partem literariæ sunt propositæ. Ante ipsum actum

disp.

disparatioribus Auditoribus orationem praelegi, huius argumentum non historia literaria possit philosophice excoli & quomodo id fieri debeat. Videbitur & haec Oratio suo tempore illam, quo censuram & iudicia aequorum & eruditorum Literariorum audire & excipere queam. Reliqua pensa, quae ab aliquibus iam annis, elaborata sunt, typis exprimentur temporis successu, si benignam honorum interpretationem & iuvationem experiri spero. Vale B. L. mihi meisque studiis semper fave!

Errata B. L. humaniter excuset sicque emendet.

P. 1. lin. 10. pro Galantissimi, lege Galantissimi.

Ibid. lin. 13. pro fert, lege ferunt.

P. 2. lin. 23. dele iam, illud quod est superfluum.

P. 6. in nota lin. 17. dele MDCXXXV. lege MDCXXXV.

Ibid. lin. 19. dele MDCXXX. lege MDCXXX.

P. 9. lin. 23. dele duc. lege ducit.

P. 14. lin. 2. dele propriam, lege promeritam.

P. 15. lin. 11. transpositionem literarum commissam ita corrigas: iustitiae atque prudentiae, o utinam memores fuissent illi! intelligit ISAACUM VOSSIIUM &c.

P. 15. lin. 18. adde verum etiam. dele ibidem polluens, lege polluebar, atque lin. 1. pag. seq. dele prodens, lege prodebat.

Eadem p. 15. lin. 14. dele ut, lege quod.

Ibidem lin. 16. dele veno, lege veneno.

P. 16. lin. 19. in nota (*) post dederunt, adde parii.

Ibid. in lin. ultima, dele magnum illud s. post REUCHLIANUS, lege seu.

P. 21. lin. 6. dele Mediolanum, lege Sabaudiae.